

Stilovi odgoja nekad i danas

Jovanovac, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:300463>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-01-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

IVANA JOVANOVAČ

STILOVI ODGOJA NEKAD I DANAS

Završni rad

Pula, srpanj 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

IVANA JOVANOVAČ

STILOVI ODGOJA NEKAD I DANAS

Završni rad

JMBAG: 0303077652, redoviti student

Studijski smjer: Stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Obiteljska pedagogija

Znanstveno područje: Odgojne znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Obiteljska pedagogija

Mentor: doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, srpanj 2020.

Sadržaj:

1. UVOD	1
2. ŠTO JE ODGOJ?	2
3. ODGOJ NEKAD.....	4
3.1. Spartanski odgoj.....	4
3.2. Atenski odgoj	5
3.2.1. Atenski filozofi o odgoju	8
3.3. Rimski odgoj.....	9
3.4. Patrijarhalni odgoj	10
4. ODGOJ DANAS.....	10
5. UTJECAJ STILOVA RODITELJSTVA NA RAZVOJ I PONAŠANJE DJECE	14
6. ULOGA ODGOJITELJA NEKAD I SAD	18
7. SAVJETI ZA DOBAR ODGOJ.....	19
8. ODGOJ UZ MEDIJE NEKAD I SAD TE NJIHOV UTJECAJ NA BUDUĆNOST ODGOJA.....	20
8.1. Odgajanje djece, na selu ili u velikom gradu?	22
9. ISTRAŽIVANJE - INTERVJU.....	24
9.1. Intervju	24
10. ZAKLJUČAK	31
11. SAŽETAK	32
12. SUMMARY	33
13. LITERATURA.....	34

1. UVOD

„Kako je dobro odgojeno dijete!“ „Ovo dijete je neodgojeno!“ Svi smo barem jednom čuli ovakve izjave u svojoj okolini, ali jesmo li se ikad zapitali što one zapravo znače. Odgajamo li dobro svoje dijete? Znamo li što je odgoj? Postoji mnogo definicija odgoja, tako primjerice u Hrvatskoj enciklopediji (2020) pronalazimo da je odgoj proces izgrađivanja i oblikovanja čovjeka te da se odgojem trajno prenose društveno-povijesna iskustva čovječanstva i kultura. Za dobar odgoj bitno je dobro poznavati svoje dijete. U prošlosti djecu se odgajalo po spartanskom, atenskom i rimskom odgoju. Živjelo se u težim uvjetima i djeca su odmalena već imala svoja zaduženja i poslove koje su morala obaviti prije nego krenu u školu. Danas postoje četiri odgojna stila, a to su: autoritaran, autoritativan ili demokratski, permisivan i indiferentni odgojni stil. Kako se odgajalo u prošlosti? Kako se odgaja danas? Koliko su se stilovi odgoja promijenili? Koji su savjeti za dobar odgoj? Koju ulogu imaju odgojitelji u odgoju? Kroz ovaj rad objasniti ćemo problematiku pojedinog odgojnog stila, kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti te prikazati kako roditeljski odgojni stilovi utječu na dijete. Također ćemo reći nešto o ulozi odgojitelja jer je poznato da odgojitelji, posebice danas, imaju veliku ulogu u odgoju i razvoju djece. Sve to ćemo potkrijepiti istraživanjem u obliku intervjua kojeg ću provesti s tri osobe iz tri generacije. Svima je cilj dobro odgojiti dijete i da svi govore kako smo ga dobro odgojili. Kako na odgoj utječu mediji koji su okupirali svakodnevicu? Poznato je da je sadašnjost preuzela tehnologija i mediji i da se sve više roditelja posvećuju karijeri nego odgoju djece. Ima primjera gdje roditelji koji su liječnici odgajaju svoju djecu da isto budu liječnici. To je nešto što nikad ne bismo smjeli raditi prilikom odgajanja djeteta. Ne smijemo na dijete vršiti pritisak i tjerati ga da radi nešto što ne voli. Moramo mu dati slobodu i mogućnost izbora te mu pomoći da nađe pravi put. Odgoj ne možete nadoknaditi nikakvim darovima. Djetetu treba roditelj koji će biti uz njega, pružiti mu potporu, biti mu rame za plakanje ili osoba kojoj će prvoj potrčati u zagrljaj kad uspije u nečemu, a ne roditelj koji se pojavi svako malo s nekim skupim darom i tako se iskupi.

2. ŠTO JE ODGOJ?

Svi želimo odgojiti svoje dijete najbolje što možemo, no znamo li što je odgoj zapravo, postoji li neko jasno određenje odgoja, a samim time i odgajanja? Lenzen (2002, prema Matijević, Bilić i Opić, 2016:71) navodi da je „na to je pitanje nemoguće dati jedinstven odgovor s kojim bi se svi složili“. Pa tako Došen-Dobud (1977:9) navode da se „odgoj najčešće definira kao utjecaj na razvoj i oblikovanje ličnosti.“

Za Vukasovića ideal odgoja je čovjek koji stalno teži istini, ljepoti, dobroti. Ujedno je to jedan aktivan, kreativan i na ljudski način bogat čovjek. Njegovo bogatstvo čine punoća ljudskog života, raznovrsnost potreba i njihova zadovoljavanja. Ispunjen je osobnim dostojanstvom i više od svega cijeni svoju slobodu i autonomiju ličnosti. (Vukasović, 1991 u Bognar 2015)

„Odgoj u užem značenju upravljen je na izgrađivanje i oblikovanje ličnosti i karaktera, na ostvarivanje onih pozitivnih ljudskih osobina zbog kojih poštujemo određene osobe. Težište je na emocionalnoj i voljnoj sferi čovjekova bića, a odgojni rezultati očituju se u čestitim i ljudskim uvjerenjima i stavovima, u pozitivnom odnosu prema ljudima i ljudskim vrijednostima, u poštenim, pravednim, humanim, plemenitim ljudskim postupcima.“ (Vukasović, 1989:11 u Bognar, 2015)

Ipak, kako bi što bolje odgojili svoje dijete moramo znati i što odgoj nije. Matijević, Bilić i Opić (2016) govore sljedeće:

➤ *Djeca nisu preslika roditelja:*

Imaju pravo izabrati vlastiti put, donositi vlastite odluke. Nemojte očekivati da djeca budu poput vas.

➤ *Odgoj nije anarhija:*

Svaka obitelj treba zajednički postaviti pravila i odgovorno se ponašati prema njima. Gabelica (1994 u Matijević, Bilić i Opić 2016) ističe važnost radnih navika kod djece, a koje se odnose na razvoj djetetove odgovornosti.

➤ *Odgoj ne možete nadoknaditi novcem (darovima)*

Dvojite li između igre s djetetom ili kupovanja igračke djetetu, izaberite igru. Djeca će više cijiniti Vašu igru s njim od 15 minuta nego igračku od 100 kuna. Primjer

koji na neki način potvrđuje ovu činjenicu koja je danas sve češća zbog užurbanog tempa života je sljedeći: „Tata, koliko stoji tvoj radni sat kod poslodavca?“. Iznenađen pitanjem, otac je odgovorio: „Pedeset kuna.“ Sin je otišao u sobu i nakon nekog vremena vratio se ocu koji je imao još nedovršena posla te od njega zatražio 50 kuna. Otac mu je nerado dao novac, ali ga je zanimalo za što mu treba. Sin je odgovorio: „Tata, da kupim sat tvojeg vremena.““ (Matijević, Bilić i Opić, 2016:184)

➤ *Odgoj nije fizičko kažnjavanje*

Djecu ne smijemo i nemamo pravo fizički kažnjavati ako nešto nisu izvršili. Iako neki oblici ne fizičkog kažnjavanja dolaze u obzir ako primjerice ne napišu domaću zadaću.

3. ODGOJ NEKAD

U prošlosti su najpoznatiji odgojni stilovi oni koji su se provodili u Sparti, Ateni, Rimu te patrijarhalnim obiteljima. Koja su njihova obilježja?

3.1. Spartanski odgoj

Sparta je bila vodeća sila na grčkom otoku Peloponezu. Glavna je zadaća bila obraniti svoj teritorij, a samim time odgoj je bio u funkciji obrane države. (Matijević, Bilić i Opić, 2016, prema Zaninović 1985). Likurg, spartanski zakonodavac, smatrao je područje odgoja najvažnijim i najljepšim zadatkom zakonodavca pa mu je posvetio mnogo pažnje. U okruženju u kojemu je sve podređeno vojnom životu aristokracije, odgoj dječaka imao je izrazito vojno-fizički karakter. Umnom obrazovanju se posvećivalo malo pažnje. „Cilj je spartanskog odgoja bio odgojiti snažnog i hrabrog vojnika.“ (Matijević, Bilić i Opić, 2016:35)

„Specifičnost spartanskog odgoja sažima se u krutom kažnjavanju karakterističnom za vojni odgoj.“ (Matijević, Bilić i Opić, 2016:35). Naime, djeca su već s napunjenih sedam godina išla u specijalizirane „vojne kampove“ kako bi se vojnički osposobila.

„Od 7. do 18. godine dječaci su boravili u državnim zavodima, a od 18. do 30. godine života mladići su vježbali borbu oružjem, upoznavali pravila ratovanja i obavljali ratničku službu.“ (Hrvatska enciklopedija, 2020)

Roditelji su morali djecu odgajati po naređenju države, a ne po svojoj volji. Čitanje i pisanje učili su samo onoliko koliko je bilo potrebno. Kada su navršili 12 godina oduzeli su im donje rublje te su za cijelu godinu dobili samo jedan ogrtač, spavali su na slami, a koža im je izgorena od sunca. (Zaninović, 1985)

Tjelesno vježbanje (Hrvatska enciklopedija, 2020) sastojalo se od trčanja, skakanja, jahanja, plivanja, bacanja diska. Djecu su izgladnjivali, skromno odijevali, šibali i to sve kako bi ih se „čeličilo“ za vojne pohode. Također, svako dijete koje je pokazivalo bol, odstupalo od zapovijedi ili nije provelo zapovijed bilo je najstrože fizički kažnjavano.

Pomalo zastrašujuća stvar je ta da su djecu godišnje sve ritualno išibali ispred hrama Artemide.

Žene u Sparti ostajale su kod kuće voditi brigu o djeci i uz to su imale vojničku obuku kako bi mogle obraniti svoju zemlju ako bude trebalo, ali i imati zdravo i snažno potomstvo. (Matijević, Bilić, Opić, 2016)

Tomu u prilog ide i činjenica da otac nije imao pravo odlučivati hoće li se dijete othranjivati, nego ga je morao dovesti na mjesto koje su Spartanci nazivali „narodno svratište“. Tamo su se skupljali najstariji članovi njegova plemena koji su pregledavali dijete. Ako je dijete bilo zdravo i dobro građeno, naredili su ocu da ga othrani dodijelivši mu jednu od devet tisuća zemljišnih čestica. Međutim, ako dijete nije bilo zdravo, već slabo i kržljivo, naredili su da se baci u provaliju s planine Tajget smatrajući da takvo dijete neće koristiti sebi ni državi (Zaninović, 1985).

Slika 1. Spartanska žena daje štit svome sinu.

<https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/spartansko-ucenje-o-strahu/>

3.2. Atenski odgoj

Ona je bila gospodarsko i kulturno središte Grčke te je privlačila najbolje filozofe i znanstvenika toga vremena. Ateni nije prijetila opasnost od rata kao Sparti i zbog toga se odgoj nije zasnivao isključivo na vojnoj disciplini, ali naglasak je isto bio stavljen na tjelesno. Odgoj se temeljio na razvoju mlade osobe s istaknutim osobinama (mentalnim, fizičkim i moralnim) u kojem je ta osoba koristan građanin zajednici. (Matijević, Bilić i Opić, 2016) „Cilj atenskog odgoja bila je kalokagathia, to jest sklad dobrote i ljepote.“

(Matijević, Bilić i Opić, 2016:36)

U Ateni nekoliko dana nakon rođenja djeteta, dijete se nosi pred žrtvenik bogova kako bi se posvetilo dijete te zahvalilo za dobar porod. Tek nakon deset dana se dijete iznosi pred oca, koji izjavljuje priznaje li ga svojim zakonskim potomkom. (Pranjić, 2015)

Pranjić (2015:5) navodi: „U Sparti se na glas o rođenju djeteta odmah slalo državno povjerenstvo da ocijeni njegove predispozicije da služi državi, a u Ateni je, naprotiv, o djetetu odlučivao njegov otac.“

Što se tiče odgoja, djecu su do dobi od sedam godina uz roditelje, čuvali i odgajali robovi, skrbnici ili *paidagogosi*¹ koji su igrali razne igre s djecom te pazili na njihov razvoj, a kada bi djeca nakon 7. godine krenula u školu oni bi ih pratili. U Ateni se ulagalo u školovanje, iako su u škole mogli ići samo dječaci, a učitelji su kod djevojčica dolazili kući jer su djevojčice ostajale kući kako bi naučile kućanske poslove. (Matijević, Bilić i Opić, 2016) „Izazov atenskog odgoja – ekvilibrijum između duše i tijela.“ (Matijević, Bilić i Opić, 2016: 36)

Postojala su tri dijela školovanja u Ateni, a to su:

- a) Gramatista - učenje čitanja, pisanja i računanja.
- b) Kitarista - u ovom dijelu se učilo svirati na liri, pjevati pjesme i plesati.
- c) Tjelesni odgoj - s učiteljem trenerom vježbali su hrvanje, trčanje, skakanje i bacanje koplja.

¹ „Paidagogos je bio „obrazovani“ rob u obitelji kojem je povjerena uloga čuvanja djece (i odgoja).“ (Matijević, M., Bilić, V. i Opić, S. (2016): „Pedagogija za učitelje i nastavnike“ Zagreb. Školska knjiga. str. 36.)

Slika 2. Atenski dječaci uče svirati

<http://genderi.org/atenska-demokracija-sparta-i-atena.html>

Kao i u Sparti i ovdje su se slaba ili bolesna novorođenčad ostavljala na rubu planine, no pretpostavlja se da se to nije događalo tako često, i ono što je najbitnije, o tome je odlučivao otac, a ne polis, kao što je bilo u Sparti. (Pranjić, 2015)

3.2.1. Atenski filozofi o odgoju

a) Sokrat

Sokrat je najviše cijenio moral i smatrao da je znanje o vrlini isto što i sama vrлина. Tvorac je majeutike, metode koja podrazumijeva da je znanje već u čovjeku i da ga samo treba izvući iz njega. Bez obzira na to što nema traga o njegovim djelima, ostavio je nemjerljiv trag kako na filozofiju tako i na odgoj svoga vremena. On se smatra ocem induktivne metode. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

b) Platon

Bio je Sokratov učenik te je ujedno osnivač Akademije, prvog svjetskog sveučilišta. On je zagovarao državne škole za dječake i djevojčice. Smatrao je da idealno društvo ima tri sloja: intelektualnu elitu (filozofi), vojnike (branitelje) i radnike (trgovce i obrtnike). Bio je zagovornik idealne države pa je stoga zagovarao formalni odgoj jer je takav odgoj državi potreban. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

c) Aristotel

Platonov učenik. On je svoju obrazovnu doktrinu iznio u svome djelu „Politika i etika“, a nju čine sljedeća odgojna područja: (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

- a) Mala djeca imaju aktivnost igre, pričanja priče i tjelesne aktivnosti.
- b) Djeca od 7. do 17. godine imaju moralni i tjelesni odgoj, razvijaju naviku učenja te čitaju i uče u o glazbi.
- c) Djeca od 15. do 21. godine razvijaju se intelektualno kroz matematiku, književnost, poetiku, etiku...
- d) S 21 godinom i više imaju fiziku, filozofiju, psihologiju.

Aristotel je smatrao da je: „Ljudska je sreća za znanjem put do nje.“ (Matijević, Bilić i Opić, 2016:38) Nadalje, smatrao je da se djeca do sedme godine trebaju odgajati u obiteljima nakon čega slijedi školovanje. Bio je veliki protivnik obrazovanja djevojčica jer je smatrao da se one bitno razlikuju od dječaka i da im obrazovanje neće biti od velike koristi. Zalaže se za atenski odgoj, a veliki je protivnik spartanskog odgoja zbog teškog fizičkog odgajanja. Tvrdio je da fizički odgoj treba prethoditi intelektualnom. (Zaninović, 1988)

3.3. Rimski odgoj

U Rimu se posvećivala velika pozornost odgoju. Iako je odgoj u to vrijeme bio samo za bogatu djecu koja su imala svojeg učitelja koji ih je poučavao kod kuće i siromašni građani učili su svoju djecu čitanju i pisanju. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

„Obitelj i patrijarhalno društveno uređenje bili su od velike važnosti u starome Rimu, stoga je i prvotno obrazovanje djeteta usmjereno na obiteljsku zajednicu.“ (Gwynn, 2011 u Hosni i Ninčević, 2017:44)

Zaninović (1988) govori o tri razdoblja u Starom Rimu, a to su razdoblje rodovskog Rima, razdoblje republikanskog Rima i razdoblje imperijskog Rima.

„Najstarije je rimsko društvo cijenilo temeljne vrline koje su odraz ljubavi prema zemlji i radu: umjerenost (frugalitas), ozbiljnost (gravitas), hrabrost, upornost i čvrstoća karaktera, smisao za legalitet, kult predaka (mos maiorum) i pobožnost (pietas).“ (Hosni i Ninčević, 2017:44)

Cilj odgoja u rodovskom Rimu bio je odgajanje zemljoradnika vojnika. Djecu su od ranog djetinjstva odgajali da sudjeluju u domaćinskim poslovima, odnosno u zemljoradnji. Bilo je prisutno patrijarhalno uređenje u kojem je otac imao glavnu riječ nad robovima i sinovima koji su obrađivali zemlju, a majka je s kćeri vodila gospodarstvo. (Hercigonja, 2017)

U ovom periodu iznimnu ulogu imale su majke koje su se brinule o dječacima do sedme godine, onda je otac preuzimao odgoj, a djevojčice su bile pod majčinom kontrolom sve do udaje. Roditelj se poistovjećivao s likom odgojitelja koji mu je trebao usaditi i razviti kult obitelji, zemlje i države (Hosni i Ninčević, 2017).

Nakon što je otac preuzeo odgoj, dijete je počelo učiti sve o zemljoposjedu: kako se obrađuje zemlja, kako se od nje živi, a ujedno je nadziralo robove i savjetovalo upravitelje i savjetnike. (Hosni i Ninčević, 2017)

U razdoblju republikanskog Rima, cilj odgoja bio je odgojiti dijete koje će ispunjavati građanske dužnosti, biti odano Republici i steći vrijednosti poput hrabrosti, jake volje, čestitosti i skromnosti. (Hosni i Ninčević, 2017)

Nakon što su završili osnovno obrazovanje, djeca su mogla ići u gramatičke škole gdje su učila latinski i grčki jezik. Tu se posebna pozornost, uz gramatiku, posvećivala govornom umijeću. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

U doba Rimskog Carstva veća pažnja se posvećivala obrazovanju. Glavni cilj odgoja u to vrijeme bio je odgoj činovnika koji će održavati rimsku vlast i naravno Rimsko Carstvo. (Hosni i Ninčević, 2017)

U svome djelu „Obrazovanje govornika“ govori o odgoju u dobu Rimskog Carstva. Glavni cilj odgoja po njemu je odgoj idealnog govornika. Taj idealni govornik mora imati dvije osobine: poštenje i čestitost. (Hosni i Ninčević, 2017)

Marko Fabije Kvintilijan koji je bio rimski retoričar i pedagog u svome djelu „*Odgoj govornika*“ upozorava na opasnost kažnjavanja djece, te ističe važnost igre i tjelesnog aspekta odgoja. Ujedno je smatrao učitelja drugim roditeljem djeteta. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

3.4. Patrijarhalni odgoj

Oblik društvene (Hrvatska enciklopedija, 2020) organizacije koju obilježava dominacija muškarca izražena kroz društvenu praksu.

Takva društva s dominirajućom ulogom muškaraca i podčinjenim položajem žena nastajala su posvuda u svijetu radi konkurencije i očuvanja resursa. Najvažnija funkcija žene u patrijarhalnom društvu bilo je rađanje nasljednika za mušku lozu. Njoj su se prepuštali najteži radni zadaci i odgoj koji se svodio na socijalizaciju sinova koji će osigurati budućnost grupe. (Rendić Miočević, 2001)

Odgoj je u patrijarhalnom društvu strog. Otac je imao autoritarnu vlast i tjelesno je kažnjavao ženu i djecu. Dijete je u patrijarhalnom društvu uz strogi odgoj, razvilo i osjećaj manje vrijednosti. (Rendić Miočević, 2001)

4. ODGOJ DANAS

Na roditeljske uloge utjecali su brojni socijalni, kulturni i gospodarski čimbenici, a promijenili su se i odgojni postupci. U novom poimanju odgoja polazi se od potreba djece s naglaskom na njihovu dobrobit i skladni odnos između roditelja i djeteta. (Maleš, 2011)

Danas je pritisak da od svoje djece izvučemo maksimum. Želimo da imaju najbolje od svega i da budu najbolji u svemu. Da budu umjetnici, akademski obrazovani i uspješni u sportu te da kroz život prolaze bez teškoća, boli i promašaja, što naravno nije moguće. Djeca se u današnje vrijeme sve manje igraju na uličnim igralištima, a sve više borave u igraonicama pod budnim okom stručnog osoblja i kamera. (Honore, 2009)

U današnjem odgoju djeteta gdje dijete više nije objekt, već subjekt u odgojnoobrazovnom procesu, nameću se i drugačiji odgojni postupci. Odgoj koji se temeljio na tjelesnom kažnjavanju više ne može doći u obzir jer dijete danas ima svoja prava.

Umjesto tjelesnog kažnjavanja razvija se pristup pozitivne discipline koja za polazište ima poštivanje prava djeteta, njegovog interesa, razvojnih potreba, ali ujedno i razvijanje samodiscipline i odgovornosti. Zbog svih ovih činjenica roditelji su ti koji moraju napraviti pomak od odgoja koji se temelji samo na poslušnosti prema odgoju za odgovornost, kreativnost i kritičko mišljenje. (Maleš, 2012)

Danas postoje četiri stila odgoja, a oni su:

a) Autoritarni stil odgoja

Još se naziva i krutim, odnosno strogim odgojnim stilom. Njegove su glavne karakteristike učenje samokontrole (vladanja sobom) i poslušnosti. U ovom stilu roditelji su autoritet koji postavlja zahtjeve i određuje pravila. (Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

Posljedice koje ovaj stil ostavlja na dijete su te da su djeca sklona promjenama raspoloženja, povučena su, bojažljiva i to sve jer roditelji očekuju puno od djece i strogo ih nadziru. Djeca se moraju pokoriti odlukama roditelja bez prihvaćanja djetetovog mišljenja ili želja. (Čudina-Obradović, Obradović, 2006). Isto tako, kod djece se može razviti nesigurnost, nepovjerenje, niski prag tolerancije. To je tip odgoja koji je ispunjen prijetnjama, kaznama i emocionalnom hladnoćom. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Jedan od primjera mehanizma djelovanja autoritarnog odgojnog stila jest djetetov odlazak u knjižnicu. Ako roditelji primjerice žele razviti djetetovu pismenost i ljubav za knjigu, vode ga u knjižnicu. No, u ovom slučaju odlazak u knjižnicu je obveza koja se održava uz prisilu i prijetnje; dijete neće zavoljeti knjigu, nego će je mrziti i izbjegavati. Odbojni stil će zapriječiti utjecaj djelotvornih postupaka roditelja kao što je čitanje knjiga i slikovnica. (Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

b) Autoritativni stil odgoja

Naziva se još i demokratskim, dosljednim stilom odgoja. U njemu su glavni odgojni ciljevi razviti djetetovu znatiželju, kreativnost, sreću, samostalnost te motivaciju. Kao i u autoritarnom odgojnom stilu roditelji postavljaju velike zahtjeve, određuju granice i provode nadzor, ali u ovom tipu, za razliku od autoritarnog, roditelji djetetu pružaju veliku toplinu i potporu. Prihvaćaju djetetovo izražavanje osjećaja i dječju maštu. Ujedno postavljena pravila i granice objašnjavaju djetetu, za razliku od prethodnog stila u kojem toga nije bilo. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Djeca koju roditelji odgajaju vodeći se ovim stilom odgoja su spontana, slobodno izražavaju svoja mišljenja i emocije. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

„Takva djeca razvijaju samostalnost, odgovornost, povjerenje, pozitivne oblike ponašanja...“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2006:185)

c) Permisivan odgojni stil

To je prepopustljiv odgojni stil u kojem roditelj previše popušta djetetu. Ovdje roditelji imaju niske zahtjeve te ispunjavaju svaku djetetovu želju. Ne postavljaju granice ni pravila te djeci daju previše slobode. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Kako se već može vidjeti, u ovom stilu roditelji traže malo od djece i provode slabu kontrolu, ali i daju veliku toplinu i potporu. Prevelika sloboda, posebice kod manje djece, može dovesti do nesigurnosti, nesnalaženja u granicama. (Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

Pintar (2018:289) govori: „Djeca popustljivih roditelja često su nezrela, impulzivna i bez kontrole te s teškoćom prihvaćanja autoriteta. Veliki broj djece ravnodušnih roditelja

niskog je samopouzdanja i u teškoći socijalne prilagodbe, zahtjevna su i neposlušna, ne sudjeluju primjereno u igri i socijalnim interakcijama.“

d) Zanemarujući odgojni stil

To je stil u kojem je prisutna emocionalna hladnoća i slaba kontrola. U njemu roditelji nisu zainteresirani za odgoj djeteta, već su više zaokupljeni samim sobom. Nema odgojnih ciljeva niti komunikacije između roditelja i djeteta, a ako i dođe do nje onda bude jednosmjerna. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Posljedice su ovakvog stila djetetovo neprijateljstvo i otpor, djeca ne uspijevaju steći društvenu kompetenciju te su neuspješna u školi. Kako ta djeca najviše vremena provode bez nadzora roditelja, ne čudi nimalo što se iz takvog odnosa najčešće razviju adolescenti problematičnog ponašanja. (Martin i Colbert, 1997, u Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

5. UTJECAJ STILOVA RODITELJSTVA NA RAZVOJ I PONAŠANJE DJECE

Roditeljstvo se definira kao skup aktivnosti koje za cilj imaju poticanje djetetova razvoj i njegovu skrb. U središtu pozornosti ono je što roditelji čine, a ne na onome što jesu. (Maleš, 2011 u Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Roditelji su prvi i najznačajniji odgojitelji djeteta, prvi modeli identifikacije i imitacije, ali i poveznica uspostavljanja socijalnih kontakata sa širim okruženjem. Kontakt roditelja s djetetom treba biti baziran na odgovornosti, povjerenju, sigurnosti i pripadnosti. (Pintar, 2018)

„Roditeljski odgoj moguće je opisati pomoću dvije dimenzije: roditeljskom toplinom i roditeljskim nadzorom.“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2006:269)

Roditeljska toplina pruža djetetu podršku i ljubav, a roditeljski nadzor autori dijele na dva dijela: vanjski ili nadzor ponašanja koji predstavlja pravila ponašanja i dopuštenih granica u kojem se kontrolira i kažnjava kršenje. Tim se nadzorom želi izbjeći nepoželjno ponašanje djeteta. Unutarnjim ili psihološkim nadzorom prate se unutarnji doživljaji, misli i emocije. (Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

Pitanje kvalitete nadzora pokušali su razriješiti Stattin i Kerr (2000) istraživanjem 703 četrnaestogodišnjaka u Švedskoj. Rezultat je istraživanja bio da topla i otvorena komunikacija između djeteta i roditelja od samog djetinjstva potiču iskrenu djetetovu otvorenost koja će dovesti do kvalitetnog nadzora u adolescenciji. (Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

Autori Steinberg, Elmen i Mounts (1989, u Čudina-Obradović, Obradović 2006) dopunili su model četiri roditeljska stila dodajući još jednu dimenziju, a to je roditeljska potpora autonomiji. U toj dimenziji roditelji potiču dijete da bude neovisno i samostalno u odlučivanju, a sukob koji se dogodi između roditelja i adolescenta odnosi se na postavljanje granica i neovisnost adolescenta. (Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

Tablica 1. Odgojna nastojanja i moguće posljedice za dijete. (Brajša, Brajša-Žganec, Slunjski, 1999:161 u Matijević, Bilić i Opić, 2016:190)

RODITELJ (ODGOJITELJ)	ODGOJNO NASTOJANJE	POSLJEDICE
Savršen	Savršeno dijete	Upravljanje dijete
Brižljiv	Voljeno i zbrinuto dijete	Uvjetovano i manipulirano dijete
Uspješan	Uspješno dijete	Netolerantno i isforsirano dijete
Poseban	Posebno dijete	Neprikladno dijete
Razmišljajući	Pametno i mudro	Nepovjerljivo i sumnjičavo dijete
Principijelan	Savjesno dijete	Nesigurno i agresivno dijete
Svestran	Zadovoljno i sretno dijete	Nezadovoljno i nesretno dijete
Uporan	Jako dijete	Slabo i nesamostalno dijete
Miroljubiv	Smireno dijete	Neodlučno i apatično dijete

Ronald Rohner (2004, u Čudina-Obradović, Obradović 2006) iznio je svoju teoriju roditeljskog prihvaćanja ili odbijanja u kojoj je roditeljski stil zamijenio s jednom od najvažnijih dimenzija roditeljskog ponašanja, a to je roditeljsko prihvaćanje/odbijanje. Temelj je teorije da u svim kulturama postoji neka bit roditeljskog ponašanja koju onda djeca mogu tumačiti kao znak da su voljena i prihvaćena. Iako se načini izražavanja mogu razlikovati po kulturama, postoji šest osnovnih oblika ponašanja roditelja prema kojem djeca mogu prepoznati odnos roditelja prema njima.

Tih šest osnovnih oblika ponašanja su: tjelesni iskazi ljubavi, verbalni iskazi ljubavi, tjelesni iskazi neprijateljstva, verbalni iskazi neprijateljstva, indiferentnost (ili zanemarivanje) i općenito (nediferencirano) odbacivanje. (Ronald Rohner, 2004 u Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

Roditeljsko prihvaćanje: može biti tjelesno (poljubac, zagrljaj) ili verbalno (pohvala), a izraženo je kao ljubav i toplina. S druge strane roditeljsko odbacivanje izraženo je putem

zanemarivanja, agresije i nediferenciranog odbacivanja. To neprijateljstvo/agresija može biti verbalno (ruganje) ili tjelesno (udarac, guranje). Kod zanemarivanja, roditelji ne pridaju pozornost djetetu. (Ronald Rohner, 2004 u Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

Svi modeli roditeljskih odgojnih stilova zaslužni su za temelje mnogih istraživanja koja su nastojala otkriti koji stil daje povoljne razvojne rezultate, a koji pridonosi neželjenom ponašanju. Kao najveći prigovor roditeljskom stilu kao uzročniku dobrih ili loših razvojnih ishoda jest njegova kulturalna ograničenost. Naime, čini se da određeni stil roditeljskog ponašanja vrijedi samo za srednju klasu zapadnog društva. (Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

Postoje četiri kombinacije roditelja koje rezultiraju različitim oblicima ponašanja. To su sljedeće kombinacije:

- Topli i strogi roditelji: toj će djeci biti važno mišljenje odraslih te će biti privrženi roditeljima.
- Topli i permisivni roditelji: njihova će djeca biti samopouzdana i socijalno otvorena. Međutim, s jedne strane, često će ignorirati i kršiti pravila, a s druge bit će razmažena i umiljata.
- Hladni i strogi roditelji: djeca takvih roditelja bit će anksiozna, nedruželjubiva, a njihova agresija i srdžba mogu biti usmjereni i prema okolini, ali i prema sebi samima.
- Hladni i permisivni roditelji: njihova djeca bit će neprijateljski raspoložena, odbijati će i kršiti pravila. (Ljubetić, 2007)

Autoritativan stil predstavlja optimalan socijalizacijski stil koji doprinosi razvoju djetetovih kompetencija te potiče razvoj otpornosti prema nizu negativnih utjecaja. Usvajanje pravila i poštivanje granica u toplim i bliskim obiteljskim odnosima omogućuje djetetu smireno rješavanje problema. (Pintar, 2018)

„Stil autoritarnog, permisivnog ili indiferentnog tipa podrazumijeva svojevrsan otpor prema djetetu jer obuhvaća roditeljevo odupiranje preuzimanju središnjih roditeljskih funkcija.“ (Pintar, 2018:290). Neke od tih funkcija su:

- sposobnost pojedinca da realistično opaža dijete

- da prihvati odgovornost za prepoznavanje djetetovih potreba
- prihvaćanje realističnih očekivanja o djetetovim mogućnostima
- sposobnost da se uključi u pozitivnu interakciju s djetetom

(Pintar, 2018)

Prisiljavajući roditeljski stilovi, nedosljednost i pomanjkanje roditeljske odgovornosti ili uključenosti u uskoj su vezi s djetetovim neprilagođenim ponašanjem. (Pintar, 2018)

Današnja djeca prestala su biti vlasništvo roditelja, već su postali subjekti, kako navodi Maleš „s vlastitim pravima, potrebama, željama i potencijalima“. (Maleš 2011:47 u Matijević, Bilić i Opić, 2016)

„Odgaj je važniji od obrazovanja!

Odgajati - ne suca, ne vojnika,

nego čovjeka!“

Jean-Jacques Rousseau

6. ULOGA ODGOJITELJA NEKAD I SAD

Tijekom povijesti odgojitelji su imali znanje, kompetencije i moć te su različitim načinima pokušali utjecati na razvoj djeteta. To se shvaćanje mijenja s pojavom paradigme da je dijete subjekt u odgoju i obrazovanju. Danas je uloga odgojitelja da motivira, potiče i usmjerava razvoj. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Tablica 2. Tradicionalni i suvremeni položaj odgojitelja. (Matijević, Bilić i Opić, 2016:89)

Tradicionalna uloga odgojitelja	Suvremeni položaj odgojitelja
Položaj moći	Položaj jednakopravnosti
Poznavanje ciljeva odgoja	Poznavanje ciljeva odgoja
Oblikuje, prenosi znanja, vrijednosti i iskustva	Usmjerava razvoj, potiče, omogućuje učenje
Dominantan odgojni utjecaj	Pluralizam odgojnih utjecaja, više suodgojitelja
Jednosmjerna determinacija razvoja	Dvosmjerna komunikacija, odgoj kao odnos
Određuje sadržaje učenja	S djecom određuje sadržaj učenja ili ona imaju slobodu izbora sadržaja učenja.

7. SAVJETI ZA DOBAR ODGOJ

Ono što kao roditelj možete dati svom djetetu jest skladan i kvalitetan obiteljski odgoj koji će biti čvrsti temelj njegovog psihičkog i fizičkog razvoja. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Delač Hrupelj i sur. (2000 u Matijević, Bilić i Opić, 2016, str.190.) daje sažetak za bolji odgoj djece koji karakterizira sljedeće:

- Volite svoje dijete.
- Postavljajte jasne granice i budite dosljedni u njihovu poštovanju.
- Dopustite pogreške.
- Razgovarajte s djetetom.
- Pomirite se s činjenicom da ne možete imati potpuno kontrolu.
- Ne ponavljajte pogreške svojih roditelja.
- Budite milosrdni prema sebi.

„Uspješan je roditelj igrač otvorenih karata, iskren i pošten prema sebi i drugim članovima obitelji u kojoj vlada međusobno povjerenje, uvažavanje, podrška i ljubav.“
(Kordić-Vuković, 1998:25, u Matijević, Bilić i Opić, 2016:188)

8. ODGOJ UZ MEDIJE NEKAD I SAD TE NJIHOV UTJECAJ NA BUDUĆNOST ODGOJA

Matijević, Bilić i Opić (2016:289) medijsku pedagogiju definiraju: „to je pedagoška znanstvena disciplina koja proučava zakonitosti odgoja, učenja, odrastanja i življenja uz suvremene (digitalne) medije“.

Prije 60 godina, kako dječje potrebe tako i ljudske, zadovoljavali su tiskani mediji u obliku knjiga, novina, časopisa. Rijetko tko je imao mogućnost gledati televiziju kod sebe u kući. Primjerice 1950. godine većina nije imala radio i telefon u stanu. Nakon 20 godina uz televizor, pojavljuju se gramofoni i magnetofoni koje isto nažalost većina nije imala. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Devedesetih godina pojavio se televizor u boji, putovanja brodom, vlakom i prva jednostavna osobna računala. Tada je većina imala televizor, a onda 2010. godine pojavljuje se DVD-player, Internet, mobilni telefoni s nizom mogućnosti. Gotovo svaki učenik i odrasla osoba u ovo su vrijeme posjedovali mobilni telefon. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Ono što su danas mobilni telefoni ne mogu se nikako uspoređivati s telefonima koji su se koristili prije 10-ak godina. Sada se može u bilo koje doba dostaviti tekstualne ili vizualne informacije te izravno komunicirati. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

U današnje vrijeme roditelji se susreću sa željama djece da im kupe iPhone, tablet i sl. jer je to danas statusni simbol, mjerilo uspoređivanja djece. To potvrđuje činjenice da danas nije moguće odgajati djecu koje su bile primjerene i djelotvorne prije više desetljeća. Ujedno, roditelji su rastrgani između ispunjenja želja svojoj djeci i vlastitih mogućnosti. Poznato je da djeca puno vremena provode ispred ekrana. Ako se pretpostavi da dijete provede dva sata dnevno pred ekranom, to znači da djeca i mladi provedu više od 700 sati na godinu pred ekranima. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Postavlja se pitanje kako odgajati djecu uz digitalne medije?

Već u kolijevci se djeci nude zaslone gdje se izmjenjuju neke zanimljive slike i zvukovi.

A, čak su napravili i pametne telefone za novorođenčad u kojima je moguće imati snimljene zapise s govorom i pjevanjem djetetova oca ili majke. Dijete pomicanjem po ekranu pokrene zapis gdje mu mama ili tata pjevaju. Posljedice ovakvog izlaganja su da dijete s dvije godine ne razlikuje virtualni i stvarni svijet. Rajović (2003, u Matijević, Bilić i Opić, 2016) upozorava da se kod djece predškolske dobi koja se ne kreću sukladno razvojnoj dobi i koja previše vremena provode uz digitalne medije ne razvijaju sinapse u kori velikog mozga. Djeca pretjeranim igranje videoigrica, gledanjem televizije, fizičkom neaktivnosti oštećuju i smanjuju razvoj svojih bioloških potencijala.

Velika je raznovrsnost odgojnih utjecaja u vremenu koje se označuje kao slobodno vrijeme. Tu pripadaju svi događaji s vršnjacima i prijateljima, igrališta u predškolskim ustanovama, školska igrališta i sportski tereni te organizirani ili neorganizirani programi za djecu ili s djecom. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Način komuniciranja i življenja znatno se izmijenio u suvremenoj obitelji. Roditelji imaju strahove neželjenih utjecaja koji mediji mogu imati na njihovu djecu. Današnja djeca, odrasli i mladi ne komuniciraju izravno nego preko posrednika kao što su e-pošta, Facebook i zbog toga se međusobno otuđuju. Isto tako, pedagoške mjere se vežu uz digitalne medije. Primjerice, ako dijete ne izvrši neku zadaću ili obavezu koju mu je roditelj zadao, roditelj mu zabranjuje internet i PlayStation na određeni period. To sve dovodi do zaključka da su najkvalitetnije komunicirali ljudi koji su živjeli u doba prije pojave radija, telefona, računala. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Slika 3. Multimedijaska obrazovna sredina (Matijević, Bilić i Opić, 2016:290)

8.1. Odgajanje djece, na selu ili u velikom gradu?

Većina se slaže da je teže u velikom gradu jer ima više opasnosti i nekontroliranih utjecaja. A i roditelji koji žive u gradu uglavnom biraju opciju koja nudi zaključan stan i digitalne medije. Djeca u gradu imaju niz aktivnosti kojima se mogu baviti umjesto da sjede pred ekranom. Neke od tih aktivnosti su: bavljenje sportom uz profesionalne trenere (košarka, plivanje, tenis...), mogu pohađati glazbenu školu, ići u posjet muzejima, izložbama, zoološkom vrtu. Mogu se igrati na uređenim dječjim igralištima, parkovima, na obalama rijeka. Ako djeca odrastaju u gradu, treba ih odvesti u zračnu luku, autobusni ili željeznički kolodvor. Bilo bi poželjno pronaći vremena i nekoliko puta godišnje otići na izlet u selo kako bi se djeca upoznala i s tim načinom života; vidjela domaće životinje, istraživala šumu i livade, uz nadzor odraslih naravno. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

S druge strane djeca na selu imaju sasvim drugačije aktivnosti i mjesta za igru, a to su igre na livadi, u šumi, na igralištima pokraj škole ili crkve, u vlastitim dvorištima. Imaju puno više druženja sa životinjama, bilo da se radi o kućnim ljubimcima, domaćim

životinjama ili nekim drugim životinjama u prirodi. Naravno da i na selu ima opasnosti, ali djeca koja odrastaju na selu uče i ponašanja koje gradska djeca ne usvoje. Ako se djeca odgajaju na selu, roditelji im trebaju dopustiti da sudjeluju u svim aktivnostima koje odrasli rade (hranjenje životinja, sadnja biljaka, povrća, berba grožđa...). Nemojte tjerati djecu iz vrta i radionice, neka rade s vama. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Djecu treba poticati da osim gledanja na različitim digitalnim zaslonima, može se reći i od samog rođenja, da izvode različite motoričke aktivnosti u kući ili prirodi. Penjanjem, trčanjem, slaganjem, provlačenjem i puzanjem omogućujemo djetetu kretanje, kako u kući, tako i u prirodi, a to je od iznimne važnosti za njihov razvoj. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

Ako se odgoj ne prilagodi novim izazovima budućnosti, izgubit će svoje ishodišno značenje. Djeca koja žive u pozitivnom obiteljskom okruženju, u kojemu su ostvarene sve životne i osnovne potrebe najbolje će ostvariti svoje mogućnosti. (Matijević, Bilić i Opić, 2016)

„Ne možemo zaustaviti razvoj, ali moramo cijeniti i gajiti ono zbog čega smo danas ovdje, na ovom evolucijskom stupnju; a to je zasigurno odgoj.“ (Matijević, Bilić i Opić, 2016:192)

„Život mora biti neprestano odgajanje.“

Gustave Flaubert

9. ISTRAŽIVANJE - INTERVJU

Istraživanje smo proveli intervjuom s tri ispitanika, odnosno svaki ispitanik je predstavljao jednu generaciju. Tako da imamo generaciju „djeda“, „oca“ i „budućeg oca“. Intervju je novinska vrsta u kojem se sadržaj istraživanja zapisuje u obliku pitanja i odgovora. (Hrvatska enciklopedija, 2020) Tip intervjuja kojeg smo proveli je osobni jer smo htjeli saznati nešto više o odgoju pojedinog ispitanika.

Cilj ovog istraživanja bio je dobiti informacije i uvid kako su se generacijama odgajala djeca i prenosila ta načela i vrijednosti na unuke.

Zbog zaštite osobnih podataka osobe u intervjuu će biti označene samo titulom (djed, otac, budući otac). Prije samog intervjuja ukratko ćemo predstaviti svakog ispitanika.

Djed, 61 godina, zaposlen (pred mirovinom)

Ima završene dvije srednje škole: poljoprivrednu i ekonomsku. U braku je 39 godina. Uz brata blizanca, ima još jednog brata i sestru. Otac je dvoje djece te djed šestero unučadi. Moj je ujak i po meni pravi primjer kakav djed treba biti.

Otac, 31 godina, zaposlen

Završena srednja stručna sprema. U braku je 12 godina te otac troje djece, jednog dječaka i dvije djevojčice. U slobodno vrijeme trenira nogomet i druži se s obitelji.

Budući otac, 23 godine, zaposlen

Sretno zaručen, u budućnosti bi volio imati troje djece, i po mogućnosti da prvo bude curica. Ima dva brata. Završio je srednju školu za šumarskog tehničara.

9.1. Intervju

1. Kako su Vas odgajali Vaši roditelji? Djed
(61 godina):

„U ono vrijeme prije 60 godina kada sam se ja rodio, bila su teška vremena, poslijeratno razdoblje, selo je jako teško živjelo, novaca nije bilo. Većina ljudi je živjela od poljoprivrede, tako su se i moji roditelji bavili poljoprivredom i živjeli od nje. Živjeli smo u kućanstvu, moj otac sa stricem, to je nekada bila zadruga, i nas je bilo 12-ero u kući, što odrasli što djece. Oni su išli na polje radit, tada se još radilo s konjima. Sav fizički posao se obavljao ručno, tada još nije bilo traktora ni strojeva. Tako su oni od jutra do mraka bili na polju, a mi djeca kada smo prirasli, znači nekih pet, šest godina kad smo imali, svako je od nas imao svoje zadatke i obaveze. Ja konkretno sam imao, sjećam se, nekih pet godina, išao sam djedu pomagat čuvat svinje. Kad sam već i ja sam pomalo išao ujutro u pet sati na Strnjak, digneš se, odeš čuvat svinje, nahraniš ih do 9, onda dođem kući, imao sam obavezu čistit štalu za svinje. Moj brat blizanac, on je čistio štalu za konje. Ovi mlađi su bili mlađi pa su pomagali oko kuće. Imali smo mi vremena i za igru; svaki dan odigramo utakmicu. Skupimo se nas 10-ak, generacija na ulici, odigramo utakmicu od pola sata na dva gola i onda pranje, spremanje i u školu. Obaviš školu, navečer dođeš kući i na spavanac, sutra opet isto. Takvo je bilo to vrijeme. Ja se primjerice nisam radovao kad su došli ljetni praznici, nisam išao na more, nego čuvao cijelo ljeto, jedni krave, drugi svinje.“

Otac (31 godina):

„Moji su me roditelji odgajali tako da budem pošten, odgovoran prema svim životnim preprekama. U mladosti sam, uz školu, morao odrađivati određene poslove kao što su košenje trave, rad s tatom u radionici. Slobodno vrijeme sam provodio isključivo vani, najviše na igralištu“.

Budući otac (23 godine):

„Dobro su me odgajali. Živio sam u kućanstvu sa mamom, tatom, bakom i djedom. Ni mama ni tata nisu radili, tata je bio u mirovini tako da smo dosta i putovali. Bilo je svega, ali uglavnom je bilo lijepo djetinjstvo. Nisam nikad morao raditi neke poslove, ali sam ja uvijek htio raditi, tako su me i dobili da radim nešto što nije bila moja potreba. Neki od poslova koje sam radio su čišćenje kod svinja, hranjenje svinja, kod kokoški. Uvijek je bilo kućanskih poslova, premda nikad nismo bili neki veliki poljoprivrednici, ali ovo što se za zimu pripremalo, to sam većinom s djedom radio i pomagao. Dosta veliki utjecaj na mene su imali baka i djed. Oni su me naučili više nego mama i tata što su. Primjerice,

posao, da treba raditi. Moj tata je otišao jako rano u mirovini pa mi nije baš nešto tako usadio, kao treba raditi. Više me oni cijene kad radim nego kad ne radim.“

2. Je li u Vašem odgoju bio dominantniji otac ili majka?

Djed (61 godina):

„Pa nekad netko, nije ni otac ni majka. Ostajali su i stric i strina, mi smo znači svi u jednom kućanstvu živjeli. Kad je tko ostajao kod kuće, tada su oni to zvali neki su išli na rednju, neki na stan radit. A tko je ostajao kod kuće taj se morao slušati, bila to strina ili konkretno mama.“

Otac (31 godina):

„Majka. Iz razloga što u to doba nije bila zaposlena, a otac je uz svoj posao radio dodatno pa nije imao toliko vremena.“

Budući otac (23 godine):

„Baka i djed (smijeh). Uglavnom, po tatinom je moralo biti, zato nisam mogao ako kaže da napravim, to sam morao napraviti. A dok mamu sam mogao malo zaobići.“

3. Odgajate li svoju djecu/ unuke kako su i Vas Vaši roditelji ili drugačije?

Djed (61 godina):

„Ne odgajam, jer su došla neka sasvim druga vremena. I sad kad sam i ja postao i roditelj i djed, gledam da im omogućim sve, da im što više pomognem. Ajde i ja tu uskačem da ne moraju oni raditi, nego što treba odraditi. Drugačije i čovjek sazrije i drugačija je to ljubav prema toj djeci, odgojio si svoju djecu pa sad vidiš da je prema njima sasvim drugačiji način.“

Otac (31 godina):

„Mislim da ne odgajam isto iz razloga što živimo drugačije, ubrzanijim tempom. Ali se trudim, i ja i supruga, da u njih usadimo što kvalitetnije osobine.“

3.1. Hoćete li i Vi odgajati svoju djecu kako su i Vas Vaši roditelji ili drugačije?

Budući otac (23 godine):

„Pa neću odgajati isto kao što su mene, možda slično. Pa, dosta toga bi izbacio, primjerice te kazne. Mene je otac dosta kažnjavao, ali nikad pretjerano ili nezasluženo. Dosta je bio buran, ali nije nikad bilo nekih velikih posljedica. Znalo je biti i dobrih stvari, jedino što je on mene naučio to je ta potkupljivost. Primjerice, kad se posvađamo ili me udari, onda me potkupi sa 10 kuna ili nekom igračkom. Bude mu žao. E to je nešto što bi volio izbaciti kad budem imao svoju djecu.“

4. Pokušavate li načela i vrijednosti kojima ste učili svoju djecu, prenijeti na svoju unučad?

Djed (61 godina):

„Svakako da pokušavam, no oni danas su informiraniji, sve vide, sve čuju, sve im je dostupno tako da ti današnjoj djeci ne možeš sve stvari ni spriječiti. Nama je bilo nezamislivo, ja sam išao gledati televizor u selo u zadružnu kuću. Dobiješ tamo dvije žute banke i ako bude nekakva serija ili nešto tamo se svi pokupimo kao u kinu ili kod komšija čiji je tata radio, kada je neka serija, kada nas je zanimalo pokupimo se svi tamo i onda svako kući. Ja kod sebe kući nisam imao televizor.“

4.1. Koje vrijednosti i načela želite usaditi svojoj djeci? Otac (31 godina):

„Želim im usaditi da budu poštenji, vrijedni, iskreni, odgovorni prema svemu i da se trude postići nešto u životu.“

4.2. Koje vrijednosti i načela bi htjeli usaditi svojoj djeci?

Budući otac (23 godine):

„Hoću da poštuju prijatelje i da im više vrijedi obitelj, nego novac.“

5. Jeste li više popustljivi ili strogi roditelj?

Djed (61 godina):

„Pa šta ja znam, kao roditelj gledao sam i kod svoje djece da ono što treba da znaju, da shvate. Nisam nekakve stroge mjere primjenjivao, ne kažem da i nisu nekad od mene dobili batina da su to stvarno zaslužili tad kad su to dobili, možda dva, tri puta u životu.“

Otac (31 godina):

„Popustljivi. Vrlo jednostavno padnem na njihov šarm, šarm svoje djece i onda im popustim.“

5.1. Što mislite, hoćete li više biti popustljivi ili strogi roditelj?

Budući otac (23 godine):

„Popustljivi. Zato što sam muško i što žena ne može bit stroža. (smijeh). A, i ovisi da li će biti muško ili žensko dijete. Muško mora raditi, a žensko. (Koja je razlika između muškog i ženskog djeteta? Zašto žensko dijete ne bi radilo?) E to je greška, znači ženskom djetetu treba pokazati kakvog muškarca treba naći. Dati joj primjer na njezinoj mami. A, ne je tjerati da radi gluposti. Kad pokažeš ženskom djetetu uzor, da traži muškarca kao što si ti, to možeš postići samo tako da se ponašaš prema mami kako treba. Dok muško opet, moraš biti stroži da ne dozvoliš da u budućnosti žena njime manipulira.“

6. Postoji li nešto što ste prije uvijek govorili da nećete raditi kada budete imali svoju djecu/unuke?

Djed (61 godina):

„A postoji normalno, jer njima gledaš sve da pustiš, da im omogućiš, jer kažem drugačija je to ljubav, prošao si kroz život, odradio si životni vijek, stekao neku karijeru. Tako da prema njima je to sasvim drugačije, pustiš im pa ajde, dida je tu, dida će.“

Otac (31 godina):

„Rekao sam da neću nikada držati malu djecu jer sam se bojao, a svoju sam držao čim su se rodila. Rekao sam i da ih neću kupati kad su skroz mali. I da nikada neću biti popustljivi roditelj, a to sam sada.“

6.1. Postoji li nešto što sada mislite da nikada nećete raditi kad postanete otac?

Budući otac (23 godine):

„Pelene i presvlačit 99% neću, to nikako. Kupat vjerojatno hoću, to će mi bit čak i drago. Volio bi nikad dijete ne udariti, ali ne vjerujem da će to biti moguće. U najboljem slučaju neću djeci davati novac do neke određene dobi, do jedno 7,8 godina.“

7. Smatrate li da su današnji roditelji previše okupirani svojom karijerom i da malo vremena posvećuju svojoj djeci? Djed (61 godina):

„Jesu. Ne stignu jer je takav tempo života, stalno se negdje juri. Došlo je takvo vrijeme, svi negdje jure i na poslu i kad si kući opet imaš nekakvih obaveza i djeca su. Prije se teže živjelo, ali se više bilo s djecom, posvećivalo se više pažnje djeci nego danas.“

Otac (31 godina):

„Smatram da su ljudi u današnje vrijeme okupirani svojom karijerom kako bi mogli što bolju budućnost osigurati svojoj djeci. Ali se trudim što više vremena provoditi s njima.“

Budući otac (23 godine):

„Ma kakva karijera, ne da im se raditi s djecom. Sudeći po meni, pošto sad u kući imam starije roditelje i mlado dijete, odnosno malog brata to ne ide zajedno nikako. Aj kad sam ja bio mlađi, mama je htjela, tata rijetko kad, skoro nikad, ali mama je uvijek htjela sa mnom pisati zadaću, čak je i lektire čitala umjesto mene. I onda je došao srednji brat pa je to bilo slabije, e sad je došao najmlađi i to je sad najslabije. Znači što mlađi roditelji, više će te cijenit, a što stariji to će te sve manje.“

Ovi intervjui pokazali su da se odgoj uvelike promijenio i da su ljudi drugačije odgajali svoju djecu i bavili se uglavnom drugačijim poslom nego danas. Od ispitanika smo doznali da su se oni puno više kao djeca družili, većinu vremena provodili vani, na svježem zraku i samo smišljali razne igre koje bi izvodili. Vidi se i da svatko drugačije gleda na odgoj svoje djece i djece koju će imati, ali svi se slažu u jednom: da ne odgajaju djecu kako su i njih njihovi roditelji i to iz razloga jer se sada živi drugačijim tempom i načinom života. Naši ispitanici

žele usaditi svojoj djeci i unucima poštenje, iskrenost i odgovornost. Što se tiče autoriteta, kod najstarijeg ispitanika slušao se tko je bio kod kuće od starijih, kod ostala dva su ili samo majka ili otac. U prošlosti ljudi su više bili okrenuti poljoprivredi i takvom načinu života, rijetko tko je radio u državnim tvrtkama. Danas je većina roditelja zaposlena u državnim ili privatnim tvrtkama te uz posao mora odgajati i djecu i sve to u mnogo užurbanijem ritmu i načinu života nego što su to radili primjerice naši djedovi.

10. ZAKLJUČAK

Oduvijek postoji odgoj. Svako je razdoblje karakterizirao određeni stil odgoja. U prošlosti se odgoj većinom svodio na kazne, prijetnje, šibanje i teški fizički rad. U Sparti je primjerice država odgajala djecu, a ne roditelji. Roditelji nisu imali pravo ni na što, čak ni odlučivati o životu djeteta. Roditelji su uz školu i vrtiće oni koji odgajaju djecu, a ne država. Oni trebaju biti uzor svojoj djeci kakve osobe da postanu u budućnosti. Na čelu obitelji bio je otac kojeg se moralo slušati, žene baš i nisu imale pravo glasa. Njihovo je bilo da brinu o kućanstvu i rađaju zdrave potomke. Usto su učile jahanje, baratanje oružjem u slučaju da zatreba vojnika za rat. Tehnologije nije ni bilo, ljudi su komunicirali putem pisma, rijetko tko je imao telefon ili televizor u svojoj kući. Djeca su se prije igrala vani (ulica, livada, pašnjak, dvorište). Starija braća su vodila brigu o mlađima.

Danas djeca jako malo vremena provode vani i u društvu prijatelja. Većinu vremena provode igrajući video igrice na mobitelima i računalima. Tehnologija je preuzela današnju svakodnevicu i počela je sve više utjecati na odgoj djeteta. Isto tako, danas se odgoj smatra jednim od najtežih zadataka koje čeka čovjeka u životu. Treba znati koje metode i kako odgojiti dobro dijete koje će cijeliti male stvari u životu, neće tražiti novi iPhone čim izađe na tržište, već će cijeliti vrijeme provedeno s obitelji i prijateljima u stvarnom, a ne virtualnom svijetu.

U današnje vrijeme opisuju se četiri stila odgoja i roditelja: autoritaran (kruti), autoritativan (dosljedan), permisivni i zanemarujući (indiferentni) stil odgoja. Svaki stil sa sobom nosi svoje prednosti i mane, i svatko od nas ima pravo izabrati koji stil će mu pomoći prilikom odgajanja djeteta. Ali, moramo biti oprezni, ne smijemo se voditi samo time što taj stil kaže, već slušati sebe i voditi se u odgoju razumom i srcem, a posebno onim što su nas naučili naši roditelji. Jer oni imaju više iskustva od nas i svaki njihov savjet će nam dobro doći. Svakog čovjeka čini čovjekom njegov odgoj i ponašanje.

Završili bismo ovaj rad citatom poznatog njemačkog pisca Johanna Wolfanga von Goethea koji je rekao:

„Čovjekov je odgoj zrcalo u kojem pokazuje svoj portret.“

11. SAŽETAK

U prošlosti položaj djeteta nije bio najbolji, ali s vremenom kako se mijenjalo društvo, mijenjali su se i stilovi odgoja. Tek s pojavom humanizma dolazi do obrata u odgoju djece.

Svako je razdoblje u prošlosti i danas imalo svoje stilove odgoja koje su primjenjivali na svojoj djeci. Bilo je tu od drastičnih mjera kao što je šibanje, fizičke kazne, oduzimanje slobode izbora pa sve do savjeta, opomena i kritika. A u novije vrijeme veliki utjecaj imaju i digitalni zasloni koji sve više okupiraju djetetovu pažnju.

Cilj je ovog rada prikazati mijenjanje odgoja kroz povijest te kako odgoj izgleda u sadašnjosti. Ujedno kako odgojni stilovi roditelja utječu na ponašanje i razvoj djeteta te kako danas tehnologija ima veliki utjecaj na odgoj djece.

Proveli smo intervju na tri ispitanika različitih godišta (61, 31, 23) koji su nam prikazali kako su oni bili odgajani, kako su odgajali svoju djecu i kako odgajaju svoje unuke ili kako će odgajati djecu koju će imati.

Ključne riječi: dijete, stilovi odgoja, nekad, sada, roditelji, odgojni stilovi roditelja, mediji

12. SUMMARY

Being a child was not the best in the past, but in the course of time, as society changed, parenting styles did, too. It was only with the emergence of humanism that the upbringing of children saw a significant shift.

Each period in the past and present has exercised its own parenting styles over children and they included a number of things, from drastic measures such as whipping, physical punishment and taking away the freedom of choice to giving advice, warnings and criticism. More recently, digital screens have also played a significant part, increasingly occupying children's attention.

This paper aims to show how rearing children has changed throughout history and what it is today, how parenting styles can affect a child's behaviour and development and how technology today plays a significant part in bringing up children.

Our research include three subjects different ages (61,31,23) who explain how they were brought up, the way they reared their own children, how they bring their grandchildren and their future children up.

Key words: child, parenting styles, past, present, parents, media.

13. LITERATURA

1. Matijević, M., Bilić, V., i Opić, S. (2016): „*Pedagogija za učitelje i nastavnike*“. Zagreb. Školska knjiga.
2. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006): „*Psihologija braka i obitelji*“. Zagreb. Golden marketing: Tehnička knjiga.
3. Rendić Miočević, I., 33(1), 2001: „*Freud i znanost o povijesti danas*“. Zadar. Filozofski fakultet (str. 187-192). Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304543 (Pristupila 30. lipnja)
4. Pintar, Ž., 67(2), 2018: „*Roditeljstvo u otporu*“. Dječji vrtić Kustošija. Zagreb (str. 287298.) Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/216733> (Pristupila 30. lipnja)
5. Maleš, D. 67(7), 2012: „*Dijete vrtić i obitelj. Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenom svijetu*“. Zagreb. Filozofski fakultet. (str. 1-3). Dostupno na: [file:///C:/Users/MY/Downloads/67_DVO_7_Obitelj_i_obiteljski_odgoj_u_suvremeni_m_uvjetima%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/MY/Downloads/67_DVO_7_Obitelj_i_obiteljski_odgoj_u_suvremeni_m_uvjetima%20(1).pdf) (Pristupila 30. lipnja)
6. Pranjić, M. 14(38): „*Sustav odgoja i obrazovanja u Ateni: anali za povijest odgoja*“ (str 7-30). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/177073> (Pristupila 28. lipnja)
7. Honore, C. (2009): „*Pod pritiskom: spašavanje naše djece od kulture hiperroditeljstva*“. Zagreb. Algoritam
<https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:38> (Pristupila 30. lipnja)
8. Hercigonja, Z. (2017): „*Odabrane teme iz opće pedagogije*“. Varaždin. Vlastita naklada autora. Dostupno na: https://issuu.com/zoranhercigonja/docs/odabrane_teme_iz_op_e_pedagogije?fbclid=IwAR33lcTuCsTJTULbj_jPOvW-Guju0WI6BaVgg-sz0V1at6PA8f11qr4ePA (Pristupila 30. lipnja)
9. Hosni, I. Ninčević, M. (2017): „*Razvoj starorimskog sustava odgoja i obrazovanja*“. Školski vjesnik. 66(1), 43-46. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/186827?fbclid=IwAR1bboq_UhhBTBXp3fa5v6GUbcNcpWPCI_NxfsifRt9JeHq3_WXAq79gpD4 (Pristupila 24. lipnja)
10. *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslava Krlež, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44727> (Pristupila 20. lipnja)
11. Bognar, B. (2015): „*Čovjek i odgoj*“. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera.

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. Dostupno na:
<http://www.hrfd.hr/documents/4mo42-bognar.pdf> (Pristupila 30.lipnja)

12. Došen – Dobud, A. (1977): „*Odgov i obrazovanje u dječjem vrtiću.*“ Pedagoško – književni zbor: Zagreb. Preuzeto iz:
file:///C:/Users/MY/AppData/Local/Temp/martina_matosevic_pogreske_roditelja_u_odgoju_djece.pdf (Pristupila 29.lipnja)
13. Ljubetić, M. (2007): „*Biti kompetentan roditelj*“. Zagreb. Mali profesor. Preuzeto iz:
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg%3A336/datastream/PDF/view> (Pristupila 30.lipnja)
14. <http://www.antonija-horvatek.from.hr/duh-kut/izreke-te/odgov.htm> (Pristupila 30.lipnja) -citat J.J. Rousseau
15. <https://citati.hr/tematike-citata/odgov> (Pristupila 30.lipnja)- citat G.Flaubert i J.W. von Goethe

Prilozi:

<https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/spartansko-ucenje-o-strahu/>
(Pristupila 27.lipnja)- slika 1

<http://genderi.org/atenska-demokracija-sparta-i-atena.html> (Pristupila 27.lipnja)- slika 2.

Slika 3.

Matijević, M., Bilić, V., i Opić, S. (2016): „*Pedagogija za učitelje i nastavnike*“. Zagreb. Školska knjiga. str. 290.

Tablica 1.

Odgovna nastojanja i moguće posljedice za dijete. (Brajša, Brajša-Žganec, Slunjski, 1999:161 u Matijević, Bilić i Opić, 2016:190)

Matijević, M., Bilić, V., i Opić, S. (2016): „*Pedagogija za učitelje i nastavnike*“. Zagreb. Školska knjiga. str. 190.

Tablica 2.

Tradicionalni i suvremeni položaj odgojitelja.

Matijević, M., Bilić, V., i Opić, S. (2016): „Pedagogija za učitelje i nastavnike“. Zagreb. Školska knjiga. str. 89.